

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจของไทย ถือเป็นอาชีพหลักที่สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่มากกว่า 3.7 ล้านครัวเรือนหรือ ร้อยละ 66 ของประชากรภาคการเกษตร การผลิตข้าวเพื่อการส่งออกในประเทศไทยมีความสำคัญประกอบด้วยข้าวหอมมะลิ ซึ่งมีขั้นตอนการผลิตเพื่อให้ได้คุณภาพดีเหมาะสมแก่การส่งออก (กรมการข้าว 2552: 6) ข้าวหอมมะลิถือว่าเป็นข้าวชั้นดีของไทยมีคุณภาพในการหุงต้มเป็นเลิศเมื่อหุงสุกมีสีขาว เหมือนดอกมะลิ จะมีกลิ่นหอมเหมือนกลิ่นใบเตยอ่อนๆ รสนุ่ม ความหอมของข้าวเกิดจากน้ำมันหอมระเหยและสารที่ก่อให้เกิดกลิ่นหอมในข้าว คือ สาร 2-acetyl-1-pyrroline (องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด 2553: 3)

การผลิตข้าวของโลกมีการเปลี่ยนแปลง ตามสภาวะการผลิตของประเทศผู้ส่งออกและนำเข้าข้าวที่สำคัญของตลาดโลก ตลาดผู้บริโภควิวข้าวหอมมะลิ คือกลุ่มประเทศที่มีเศรษฐกิจดีมีกำลังในการซื้อสูง เช่น ฮองกง สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา มาเลเซีย จีน ซาอุดีอาระเบีย แคนาดา โดยเฉพาะประเทศจีนที่มีประชานิยมบริโภคข้าวหอมมะลิไทย ในปี 2553 และปี 2554 ประเทศไทยส่งออกข้าวหอมมะลิมิประมาณ 2.35 ล้านตัน มูลค่า 63.52 ล้านบาท และประมาณ 2.35 ล้านตัน มูลค่า 63.58 ล้านบาท ตามลำดับ(สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2554: 2)ประเทศคู่ค้าที่สำคัญข้าวหอมมะลิไทย ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ฮองกงจีน มาเลเซีย สิงคโปร์ กานา แคนาดา ออสเตรเลีย (กรมการข้าว 2553: 35) ปัจจุบัน ผู้บริโภคได้ให้ความสำคัญกับสุขภาพ คุณภาพและสุขอนามัยของอาหารมากขึ้น ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบต่อคุณภาพและความปลอดภัยของผู้ผลิตเองรวมทั้งลดความเสี่ยงที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่นการปนเปื้อนของสารเคมี หรือการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ กุฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยมีทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ผู้ผลิตและผู้ส่งออกจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของทั้งประเทศตนเองและระเบียบของประเทศผู้นำเข้าการส่งออกสินค้าเกษตรไปขายในตลาดต่างประเทศ ผู้ผลิตและผู้ส่งออกจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานแบบบังคับปฏิบัติที่กำหนดขึ้น โดยหน่วยงานราชการของประเทศผู้นำเข้าสินค้าที่ไม่เป็นไปตามกำหนดของระเบียบเหล่านี้ อาจถูกปฏิเสธการนำเข้า รัฐบาลในหลายประเทศ ซึ่งเป็นผู้ส่งออกสินค้า เริ่มใช้มาตรการควบคุมการผลิต ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตระดับฟาร์ม การแปรรูป การขนส่ง และการกระจายสินค้า ผู้ผลิต ผู้ส่งออกและผู้เกี่ยวข้องจะต้องทำความเข้าใจ ตัดสินใจในการ

ปฏิบัติตามมาตรฐานและข้อกำหนด หากไม่ดำเนินการย่อมส่งผลกระทบต่อธุรกิจของตนเอง และการปฏิบัติยังเป็นการสร้างโอกาสทางการค้า และความสามารถในการเข้าถึงตลาดได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากความต้องการในสินค้ามีการรับรองมาตรฐานได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วแม้กระทั่งภายในประเทศเองความต้องการสินค้าคุณภาพปลอดภัยได้มาตรฐานเริ่มปรากฏเด่นชัดขึ้น ความปลอดภัยด้านอาหารจากสินค้าเกษตร และหลักเกณฑ์การผลิตที่ถูกต้อง เริ่มที่การปฏิบัติตามมาตรฐานการเกษตรที่ดีเป็นมาตรฐานสำหรับเกษตรกรที่ครอบคลุมกระบวนการผลิตทางการเกษตร ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่การใช้ปัจจัยการผลิต ขั้นตอนการผลิต กระทั่งผลผลิตถูกขนส่งออกจากฟาร์ม

จากนโยบายของรัฐบาลที่ประกาศผลักดันให้ประเทศไทยเป็นครัวของโลก (kitchen of the world) ในวันที่ 1 มกราคม 2547 และมุ่งให้ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตอาหารที่ปลอดภัย (food safety) แก่ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ ทำให้หลายหน่วยงานเกิดกระแสนตื่นตัวในการรณรงค์ให้ผู้ผลิต ผู้บริโภคและผู้ประกอบการหันมาให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวนี้กันมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของสุขอนามัยของผู้ผลิต และผู้บริโภค ซึ่งหากได้รับสารเคมีตกค้างจากการใช้หรือบริโภคผลผลิตการเกษตรจะส่งผลกระทบต่อร่างกายจนถึงขั้นอาจทำให้เสียชีวิตได้ กรมส่งเสริมการเกษตรได้มีการประชาสัมพันธ์เรื่องการผลิตพืชปลอดภัยจากสารพิษให้กว้างขวางและกระจายทั่วประเทศโดยดำเนินการโครงการให้เป็นลักษณะบูรณาการของหน่วยงานต่างๆ (กรมส่งเสริมการเกษตร 2547:1)

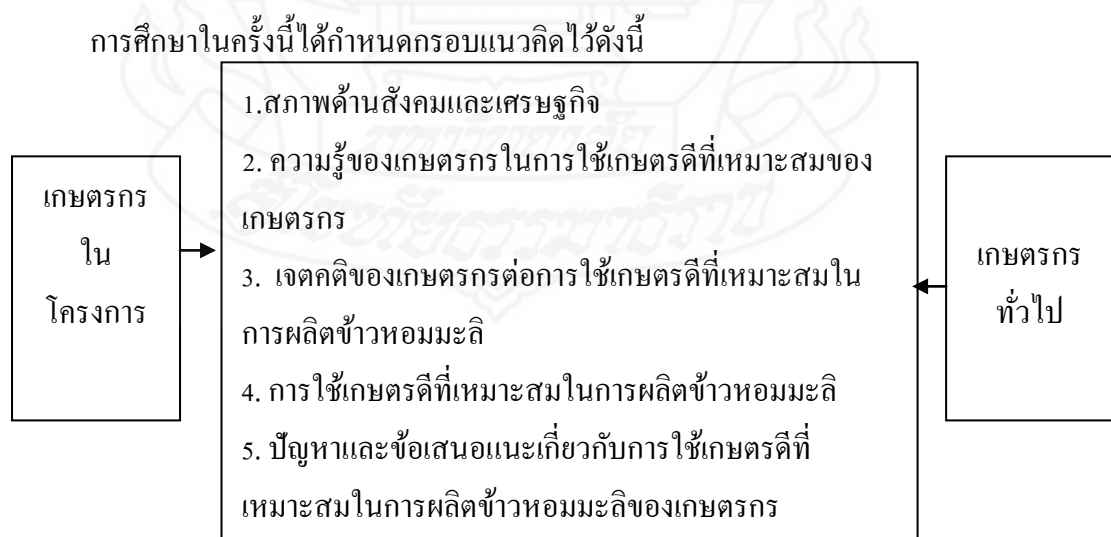
จังหวัดร้อยเอ็ดมีพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิ 1.4 ล้านไร่ จัดเป็นสินค้าทางการเกษตรที่สำคัญที่สุด โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิจากทุ่งกุลาร้องไห้ ในเขตพื้นที่อำเภอเกษตรวิสัย สุวรรณภูมิ โพนทรายและปทุมรัตน์ ถือว่าข้าวหอมมะลิชนิดนี้ดีที่สุดและมีเอกลักษณ์ความหอมเฉพาะตัวเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศสามารถที่จะพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการผลิตและจำหน่ายข้าวหอมมะลิสู่ตลาดโลกได้ จึงดำเนินการตามยุทธศาสตร์หลักคือเพื่อพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพข้าวหอมมะลิให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่สูงขึ้น (เกษตรและสหกรณ์จังหวัดร้อยเอ็ด 2549: 1) ได้มีการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับเกษตรกรเพื่อพัฒนาคุณภาพข้าวหอมมะลิคุณภาพดีเพื่อการส่งออกตามระบบมาตรฐาน GAP โดยส่งเสริมการใช้เมล็ดพันธุ์ดี การป้องกันกำจัดศัตรูพืช การถ่ายทอดเทคโนโลยีพร้อมคำแนะนำการจัดทำแปลงผลิตให้เกษตรกรทำการผลิตตามระบบมาตรฐาน GAP ที่จะทำให้เกษตรกร มีความรู้และทักษะในการผลิตที่ถูกต้องด้วยการดำเนินโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดี(สำนักงานเกษตรจังหวัดร้อยเอ็ด 2554: 1-3) อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด มีพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิ 69,174 ไร่ (สำนักงานเกษตรอำเภอหนองพอก: 2554: 4) ได้มีการส่งเสริมการปลูกข้าวตามโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดี เพื่อพัฒนาระบบการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรให้มีปริมาณและ

คุณภาพตามระบบมาตรฐาน GAP ซึ่งเป็นที่น่าสนใจในการศึกษาว่า การผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นอย่างไร เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการใช้เกษตรกรที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร และเพื่อจะได้นำผลการวิจัย ไปปรับใช้ในงานส่งเสริมการเกษตร ของอำเภอนองพอก ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 2.2 เพื่อศึกษาความรู้ของเกษตรกรในการใช้เกษตรกรที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร
- 2.3 เพื่อศึกษาเจตคติของเกษตรกรต่อการใช้เกษตรกรที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิ
- 2.4 เพื่อศึกษาการใช้เกษตรกรที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร
- 2.5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เกษตรกรที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิด

4. สมมติฐานการวิจัย

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตข้าวหอมมะลิตามเกษตรดีที่เหมาะสม และเกษตรกรทั่วไปจะมีการผลิตที่มีความแตกต่างกันด้านความรู้ เจตคติ และการใช้เกษตรดีที่เหมาะสม

5. ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาการวิจัยในครั้งนี้ คือกลุ่มเกษตรกรตามโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีของอำเภอหนองพอก จำนวน 400 ราย

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยได้กำหนดศัพท์ที่ใช้ในวัตถุประสงค์เฉพาะด้านเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับการผลิตข้าวหอมมะลิ ดังนี้

6.1 เกษตรดีที่เหมาะสม (Good Agricultural Practice: GAP) หมายถึงแนวทางการปฏิบัติในไร่นาเพื่อผลิตสินค้าปลอดภัย ปลอดภัยต่อพืชและคุณภาพถูกใจผู้บริโภค เน้นวิธีควบคุมและป้องกันการเกิดปัญหาในกระบวนการผลิต

6.2 ข้าวหอมมะลิ หมายถึง ข้าวพันธุ์ ขาวดอกมะลิ 105 และ พันธุ์กข. 15

6.3 เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ หมายถึง เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีของอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

6.4 เกษตรกรทั่วไป หมายถึง เกษตรกร ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีของอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แต่เป็นเกษตรกรที่ผลิตข้าวหอมมะลิที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันกับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ

6.5 ข้อกำหนดและวิธีปฏิบัติ หมายถึง แนวทางในการผลิตข้าวเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ได้มาตรฐานสินค้าเกษตร มีกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ มีความปลอดภัยต่อเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค ตลอดจนมีความยั่งยืนและไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีข้อกำหนดวิธีปฏิบัติที่สำคัญได้แก่ แหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก การใช้วัตถุดิบทรายทางการเกษตร การผลิตให้ได้ข้าวเปลือกคุณภาพตรงตามพันธุ์ การจัดการเพื่อให้ได้ข้าวเปลือกที่มีคุณภาพการสีดี ได้

ปริมาณต้นข้าวไม่น้อยกว่าร้อยละ40 การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การเก็บรักษา การขนย้ายผลผลิตในแปลงนาและการบันทึกข้อมูล

6.6 การปฏิบัติ หมายถึง การดำเนินการผลิตข้าวให้ได้คุณภาพตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมข้าวทุกขั้นตอน โดยระดับการวัดใช้ข้อกำหนดวิธีปฏิบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อต้องการทราบว่าเกษตรกรปฏิบัติหรือไม่

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 เป็นข้อมูลในการเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการใช้เกษตรดีที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร

7.2 เป็นการนำผลการวิจัย ไปปรับใช้ในงานส่งเสริมการเกษตรของอำเภอหนองพอก และจังหวัดร้อยเอ็ดต่อไป

